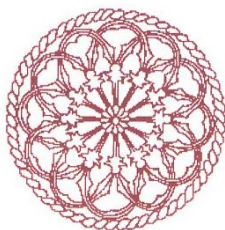

ЉУБОСТИЊСКА ПРИНОШЕЊА

Годишњак

Јефимијиних дана, број 8

ТРСЕНИК / ЉУБОСТИЊА
2023.

Бранко Златковић¹

ЈЕВТИМИЈЕ ЈЕВТА ПОПОВИЋ – ЗАБОРАВЉЕНИ ПЕСНИК И БИОГРАФ КОСОВСКИХ ЈУНАКА

Књижевника, учитеља, преводиоца, издавача, Јевтимија Јевту Поповић (1791-1832), једва памти српска књижевна историја. Јован Деретић га спомиње као вршњака Симе Милутиновића Сарајлије и да је стварао под утицајима далматинске књижевности и народне епске поезије.² Милорад Павић га сврстава у тршћанску песничку школу.³ Међутим, у свом добу, Јевта Поповић био је гласовит као учен, предузимљив и плодан стваралац и један од најприлежнијих баштиника косовског предања.

Рођен 1791. у Сремским Карловцима, Јевта Поповић је поникао у свештеничкој породици. Гимназију и Богословију завршио је у родном месту, похађао је лицеј у Кежмарку, а педагошки одсек филозофије у Бечу. Према препоруци митрополита Стефана Стратимировића био је учитељ у Трсту (1819-1831). У тамошњој великој и богатој српској црквеној и трговачкој општини окупљала се око српских трговаца мецена песничка школа. Тршћански песнички круг стварао се око Доситеја Обрадовића (око 1740-1811) и сачињавали су га Јован Дошеновић (1781-1813), Павле Соларић (1779-1821), Јоаким Вујић (1772-1847), Вићентије Ракић (1750-1818), Викентије Љуштина (1761-1805), Арон Јеленић (1780-1827?) и касније Јевтимије Поповић (1791-1832). У том периоду сви су живели у Трсту.⁴

Стекавши класично образовање и знање више језика (немачки, француски, италијански), Јевта је 1821. у бечким „Новинама Србским“ објављивао преводе.⁵ Исте године, поводом смрти Павла Соларића (1778-1821), једног од највећих српских просветитеља оног времена, Јевта је

¹ Др Бранко Златковић, Институт за књижевност и уметност у Београду.

² Јован Деретић. *Историја српске књижевности*, „Просвета“, Београд, 2002, 614.

³ Милорад Павић. *Рађање нове српске књижевности (предромантизам)*, Српска књижевна задруга, Београд, 1983, 431, 434-435, 437-438.

⁴ *Исто*.

⁵ „Небо на свѣту“. Преводи Г. Євтімія Поповића, учитеља Трстанскогъ. *Додашакъ къ числу 31 Новина Србски 1821*. Беч, У печатњи уредника Димитрија Давідовића, 1821, 203-206.

у његову част испевао *Оду сњима Павла Соларича, сѵисашеля*.⁶ Премда учитељ, у *Новинама Србским* 1821. објављивао је и песме намењене омладини и њиховим родитељима.⁷

С друге стране, очит је утицај италијанске и француске лектире, па се Јевта убрзо окренуо форми сонета.⁸ Сонет је 1822. посветио Вуку Караџићу, за чији се рад заинтересовао преко лекара Димитрија Фрушића и учитеља Димитрија Владисављевића.⁹ Претходно је писао старом ортографијом, а отада прихвата Вукову. У сонету одаје Вуку признање, а његов *Српски рјечник* (1818) назива „моловано луче“.¹⁰ Сонете пише Лукијану Мушицком и другима. Међу најинтересантнијим је сонет посвећен сопственом књижевном критичару, а од значаја је и белешка (*Примечаније*) о одликама сонета.¹¹

Живећи у Трсту, Јевта је био у непосредном додицају са Далмацијом у којој је открио раскошну књижевну и историографску традицију, како он пише „на дубровачком или боље рећи на далматинском језику“. Јевта бележи: „Удаљен од отачаства у Трсту близу се налази Далмација где се српско сокровиште находи и штета би било кад не би штогод од далматинског песмотворја показао српском роду“. У руке му је доспео рукопис *Идиле* Владислава Менчетића (1617-1666) који је, под насловом *Сузе Радмилове*, објавио 1826. у Будиму, ћирилицом и српским наречјем¹². У вези с тим издањем Јосиф Шафарик пише Вуку

---

⁶ „Ода сњни Павла Соларича“, списателя / У. П. Є ... сочиненна. У Виѣни. *Додатак къ числу 85 Новина Србски* 1821.

⁷ „Разна дѣла или Забаве младог духа при беспосленим дневима“. *Додатак къ числу 93 Новина Србски* 1821.

⁸ „Разна дѣла или Забаве младог духа при беспосленим дневима иначе Сонети списателяма“. У. П. Є. 1822 л. У Виѣни. *ДодатакЪ кЪ числу 7 Новина Србски* 1822.

⁹ Раде Николић. *Похвала Вуку Караџићу*, Вук Караџић, Београд, 1980, 78.

¹⁰ Јелена Шаулић. „Један непознати Вуков присталица“, „Ковчежић“, 1964.

¹¹ Збирка садржи *Примечаније* у коме се објашњава шта је сонет: „Сонет, по Петрарку, славноме стихотворцу талијанском, јест песма од четрнајест стихова, који један другоме јасно одговарати морају. Више стихова не сме бити од четрнајст, у толико само стихова цела смисао мора се свершити; ако ли је пак више стихова, то није онда сонет, sonetto, него песма, коју он зове *canzone*. Дикоји оћеју да и четрнајст слогова имати мора, но Петрарка на то није свуда пазио, дигди има четрнајст, а дигди и помање. Сонет може бити весео, може бити жалостан, а може и шаљив и тако разна чувства и страсти човеческе изражавајућ...“ (Јевта Поповић. „Разна дѣла или Забаве младог духа при беспосленим дневима иначе Сонети списателяма“, 1822, 8).

¹² *Разни дела Јевтше Појовића*. Св. 1, „Идилиа (Сузе Радмилове по Минчетићу)“. У Будиму. Писмени Краљ. Всеучилишта Пештанскога, 1826; „Fran Kurelac objavio pod naslovom Tužbe Radmilove cijec Zorke vile, dok je Petar Kolendić nastojao za nju udomaćiti naslov Zorka. Tri prijepisa u Arhivu Male braće tu Menčetićevu idilu naslovljuju jednostavno Radmio (Ivica Martinović – <https://www.matica.hr/vijenac/185/vrijedilo-ih-je-kupiti-16863/26.02.2023>).

Карацићу (10. децембра 1826): „Јевтимије Поповић из Трста упропастио је своје издање далматинских песника у Будиму – бедно упропастио. Добијем скоро грозницу кад на то мислим. Зар смо тако нешто морали доживети! У предговору Менчетићевој *Идили* признаје отворено да је језик посремчио колико је само могао!!! И то како посремчио! Често су смисао и метар отишли до ђавола. Лепа женска (двосложна) рима, које се Менчетић стално држи, често је због његовог посремчења потпуно упропашћена. Нпр. стр. 16: било је сигурно: прику – слику, он ставља преку; стр. 28: звизда – гизда, он ставља звезда итд. итд. Вероватно сте у преписци с Поповићем. У том случају требало би да га посаветујете, да га лечите од његове сремске болести, ако је то још излечиво. Нека остави далматизме и нека само место латиничких стави ћириличка слова“.¹³ Но, чини се да је Вук био задовољан што је књига објављена ћирилицом и његовим правописом.

Друго далматинско дело, за које вели да је двеста година лежало у рукопису, Јевта је добио 1825. од Христифора Цветановића, тршћанског трговца, и објавио га у Будиму 1827. под насловом *Османида Ивана Гундулића Дубровчанина спљвана 1621 лѣта*. Такође, дело је објавио ћирилицом, Вуковом ортографијом и сремачким говором (наречјем).¹⁴ У Предговору пише да је властели Иван Гундулић дело написао „природним говором и да ће као најјаснија књига у србском књижевству остати“. Иако се дело тиче рата који је у XVII веку водио турски цар Осман II против пољског краља Владислава, спев је богат реминисценцијама из српске прошлости, испуњен је носталгичним сећањем на стару српску славу и садржи елементе развијене косовске легенде, јер је Дубровник био стециште и простору у коме се заокружила косовска легенда¹⁵. Међутим, претходне 1826. године, у Дубровнику је коначно објављено прво издање Гундулићевог *Османа* које је припремио дубровачки фрањевац Амброзије Марковић.¹⁶ О дубровачком и будимском издању *Османа* пише Вук Карацић Игњату Брлићу (27. октобар 1826): „Писао сам вам из

¹³ Вук Стеф. Карацић. „Преписка III 1826-1828“. СДВК, XXII, „Просвета“, Београд, 1989, 341, 342.

¹⁴ *Разна дѣла Јевтѣ Поповића*. Св. 1. „Османида Ивана Гундулића Дубровчанина спљвана 1621 лѣта“. У Будиму: Словима Кралѣ. Университ. Пештанског, 1827; *Разна дѣла Јевтѣ Поповића*. Св. 2. „Османида Ивана Гундулића Дубровчанина спљвана 1621 лѣта“. У Будиму: Словима Кралѣ. Университ. Пештанског, 1827.

¹⁵ Ненад Љубинковић. *Од Косовске битке до косовске легенде*. Нови Сад: Матица српска, 2018, 55, 56, 76, 77.

¹⁶ *Osman*. Rasdjelak 1 spjevagne vitescko Giva Gundulichja. Dubrovnik: Po Antunu Martekini, 1826. Вид. Славко Петаковић. „Златарићева допуна Османа“. *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор*. Књ. 80, 2014, 39.

Будима, да се у Дубровнику штампа Гундулићев *Осман*, којег прва књига (биће свега три књиге) чујем да је већ изишла; у Будиму се пак штампа исти *Осман* и с нашим словима (издаје га Тријестански учитељ, Јевта Поповић); Дубровачкоме је цијена 4 ф. а Будимскоме 3 ф СМ“.¹⁷ Тако су и међу обавештењима о новоизашлим књигама, у „Летопису“ Матице српске за 1827, објављени почетни стихови оба издања – и дубровачког латиничког и будимског ћириличног.¹⁸ Јевта Поповић је најављивао уре-дништву „Летописа“ да поседује још осам далматинских рукописа које ће да објави,¹⁹ али нажалост није стигао да оствари наум. Међутим, убр-зо се посветио темама из српске прошлости за које је у Дубровнику, и уопште у Далмацији, владало велико интересовање. Особито су се у Дубровнику сустекле приче о Косовском боју. Управо су тројица Дубровчана или Далматинаца велику и драгоцену пажњу посветили Косовској бици – Лудовик Цријевић Туберон (1459-1527), Мавро Орбин (1563-1610) и Андрија Качић Миошић (1704-1760). Али, *иакође, и међу савременицима Јевте Поповића интерес за Косовску битку био је у жижи. Димитрије Давидовић је, 1821. у Бечу, објавио српску историју,*²⁰ у којој је њено *ието раздобље посвећено* времену „од како е дошао К. Лазаръ на престолъ Србскій до времена, кадъ е дошло племе Бранковићево на нѣга“ (од 1371. до 1428). Особито под „великим утицајем српских народних песама, које је објављивао Вук Карацић у Бечу и Лајпцигу (1814, 1815, 1823, 1824), настаје низ приповедних и драмских интерпретација Косовског боја.“ Јован Стерија Поповић је 1828. у Пешти објавио роман *Бој на Косову или Милан Тојлица и Зораида*²¹ и драму *Милош Обилић*,²² међу чијим се пре-нумерантима из Трста налази име учитеља Јевте Поповића. Претходне године је, под Ловћеном у Црној Гори, и Сима Милутиновић Сарајлија за осам дана саставио *Трагедију Обилић*.²³

¹⁷ Вук Стеф. Карацић. „Преписка III 1826-1828“, СДВК, XXII, „Просвета“, Београд, 1989, 308.

¹⁸ *Сербске Летописи за 1827. год.* III, част 8, Матица српска, Будим, 165-169.

¹⁹ *Исто*, 171.

²⁰ *Дѣянiя кѣ исторiи србскога народа, Скуплѣна Димитрiемъ Давидовићемъ, У Виѣни, У печатнѣи ч. о. Ермена, 1821.*

²¹ *Бой на Косову или Миланъ Тојлица и Зораида одъ Иоанна С. Поповича мудролюбiя слушателя, Пешта, Трошкомъ Матице сербске, 1828.*

²² *Милошъ Обилићъ юначко ѡзориште у иетѣъ грѣиствiя сочинѣно Иоанномъ С. Поповичемъ мудролюбiя слушателѣмъ, Пешта, издано Јосифомъ Миловукомъ, 1828.*

²³ *Трагедiа Обилићъ* матично сочинѣние Симеона Милутиновића Сарајлиѣ, У Лайпцигу, штампано кодъ Брайткопфа и Хертла, 1837.

И сам под епским утицајем и у духу времена, Јевта је по угледу на *Енеиду* и *Османиду* у Будиму 1829. објавио *Милошијагу*. Обиман епски спев о Милошу Обилићу²⁴ испеван је у десетерачком стиху, у октавама, у осам певања. Издавач Јосиф Миловук књигу је штампао двојачо – са образом (ликом) Милоша Обилића и без слике. Са образом је коштала 1 фл. и 12 пара, а без 1 фл.²⁵ У Предговору аутор хвали Вукову азбуку. Пише да би и велики Гете био срећан да је Србин и да српски пише, јер је српска азбука најсавршенија на свету, нема сувишног знака. Надаље, Јевта опширно пева, сцене су статичне, беседе и реплике су предуге, монотоне и наивне. Слика света је црно-бела, одељено је добро и зло, врлине и мане. Премда је дело без веће књижевне вредности, опет извесну драж пружају пројекције савременог света на архаично косовско доба. У духу далматинских извора, народних песама и историје Димитрија Давидовића, Јевта ипак није само пуко преносио мозаик косовске легенде о Милошу Обилићу, него је знатни број епизода слободно домислио. Занимљив је интертекстуални поступак у вези с *Идилом* Владислава Менчетића. Када клеветама Вука Бранковића супротставља мноштво подвига, кнез Лазар у Милошеву одбрану наводи и анахронизам – да кад је вила (диклица) Зорка одрекла љубав Радмилу, Милош Обилић је употребио силе и саставио их је у љубави.²⁶ Место дешавања није Крушевац, већ Призрен, у коме кнез Лазар приређује свадбу кћерки Вукосави и зету Милошу. Док сватови и гости разгледају раскош Лазаревог двора и присуствују венчању у цркви Светог Саве, са камених зидова проговара српска историја онако како су их представљали Мавро Орбин и Андрија Качић Миошић. Опис гозбе у двору је занимљив и поседује извесни етнографски значај. Чују се звуци фрула, караба и гајди. Даје се опис кола – два корака напред један позади. Званице најпре пију смерно, а онда их силно вино или успава или разгали. Завичајна компонента је очита, јер се пије сремско вино. Пословичност је фреквентна: „Мирно је вино у бачви, немирно кад главу опоји“.²⁷ Свадба траје три дана. Но, за весељем жалост иде. Турски цар Амурат објављује рат. Лазар позива српске војводе да дођу у Призрен. Скуп војвода подсећа на скупштину из времена

²⁴ *Разна гјела Јевтје Појовића*. Св. 3. *Милошијага*, У Пешти, издана Јосифом Миловуком, 1829, 300 страна.

²⁵ Јосиф Миловук је израдио и продавао следеће образе: Марка Краљевића; Ђорђа Кастриота Скендербега; Цара Душана Силног; Кнеза Лазара; Реље Омућевића Крилатице; Кнеза Павла Бранковића (који је две сабље пасео); Доситеја Обрадовића; Архимандрита Јована Рајића; Николе Шубића Зрињског. Све по цени од 24 х.

²⁶ *Разна гјела Јевтје Појовића*, Св. 3. „Милошијада“, 1829, 86.

²⁷ *Исто*, 168.

Првог српског устанка, јер долазе војводе од Тополе, Крагујевца, Ваљева, Ужица, Лознице. Након косовског разбојишта, кудећи турске освајаче, Поповић је једнако киван и на Грке због турског продора на Балкан и оптужује их за шуровање и савезништво с Турцима. Напослетку, критикује античке грчке историчаре који, под изговором да су суседни народи варвари, нису посведочили подвиге Словена, па су они човечанству остали непознати.²⁸

Стога, са жељом да прослави занемарене знамените Србе у словенској и европској историји, Поповић је 1831. започео да објављује свеске под насловом *Свеславије или Панџеон*. Прва свеска представља прозну биографију Цара Душана (1308-1355).²⁹ Издавач Јосиф Миловук књизи је додао образ цара Душана. У Предговору, такође, аутор је кудио Грке због односа према словенским народима, па је он у виду Свеславије начинио пандан грчком Пантеону, где се уписују најславније личности српског народа. Међу најзнаменитијим налази се Стефан Душан Силни. Јосиф Миловук је писао Вуку Караџићу да је објавио прву свеску *Свеславије* (1831), тршћанског аутора Јевте Поповића и да је књига стекла много непријатеља због „репато јота“, па ће другу част *Свеславија* да штампа кратком јотом да противнике „истеру“.³⁰

Друга свеска посвећена је Кнезу Лазару и Марку Краљевићу.³¹ Опет је Јосиф Миловук књизи додао портрете кнеза Лазара Хребелановића (1329-1389) и Марка Краљевића (око 1335-1395). За разлику од спева о Милошу Обилићу, у Лазаревој биографији одсудни догађаји се збивају у Крушевцу. Такође, у духу далматинских извора и народних песама склапају се елементи косовске легенде. Биографија се своди назначавњем култа кнеза Лазара који је сахрањен заједно са царем Муратом и Милошем Обилићем на Косову пољу, али је после две године „нетјељен“, односно цео, пренесен у задужбину Раваницу, а потом у Врдник у Срему. Сремац Поповић описује Видовдан у Врднику као велику народну свечаност. Напослетку, указује на мноштво разлика које се о кнезу Лазару сусрећу у литератури и традицији, да се чак и презиме различито наводи (код Орбинија и у народним песмама презива се Гребелановић), затим

---

²⁸ Исто, 259.

²⁹ *Свеславије или Панџеон*, Св. 1. „Душан“, Пише Јевто Поповић у Трјесту, У Пешти, Издаје Јосиф Миловук, 1831.

³⁰ Вук Стеф. Караџић, „Преписка IV 1829-1832“, СДВК, XXIII, „Просвета“, Београд, 1988, 416.

³¹ *Свеславије или Повјесница добродјетелни и сјајни Србаља*, Св. 2, „Кнез Лазар цар српски; Марко Краљевић“ Издаје Јосиф Миловук у Пешти, 1831.

и око порекла владају несугласице, па и око имена његових кћери. Поповић најмлађу кћер Оливеру, која се удала за Бајазита, назива Миљевом.

У Предговору биографије Марка Краљевића, коју такође заснива на далматинским изворима, Давидовићевој историји и народним песмама, пише да је пруски официр Ото Дубислав Пирх, у свом путопису кроз Србију 1829, посведочио велики број песама о Марку Краљевићу и тим поводом је приметио да су Срби срећан народ, јер су своју децу са српском историјом упознали кроз песме, што није случај код других народа.

Трећа свеска *Свеславије или Панџеона* садржи биографије Милоша Обилића, Југа Богдана и његових девет синова.³² Јосиф Миловук је додао књизи слике Милоша Обилића и образе Југа Богдана и његовог најмлађег, али најјуначнијег сина Бошка Југовића.

Прозна биографија Милоша Обилића се у многим појединостима разликује од пева. Документарнијег је карактера. Милош се родио у Новом Пазару (према Качићу), а епитет од Поцерја потиче отуда што је владао том облашћу. Поповић пространо пише о двобоју између Вука и Милоша који се разбуктао после свађе њихових жена, сестара Маре и Вукосаве. Наводи и предање о постанку погрдног Милошевог презимена. Када је Милош надвисио Вука на мегдану, Вук га је у бесу прозвао Кобиловићем (према Качићу), упркос томе што се, иначе, инсистира на његовом племенитом пореклу. Аутор наглашава да се српском раздору радује Турчин, али и Грк. Антигрчки сентимент прожима свако Поповићево дело. Он тумачи и порекло новог царског обичаја, јер се након Милошевог убиства Амурата забрањује улазак код султана са оружјем и без страже. Као трофеји, Милошево оружје и опрема на коњу чувају се у дворској оружарници у Цариграду.

Апотеоза Југ Богдану такође је утемељена на далматинској традицији и народним песмама. Након смрти цара Уроша, имао је првенство на престо, јер беше од колена Вулкана, брата Стефана Првовенчаног Немањића и Светог Саве. Међутим, он се задовољавао да се храбро бори, а престо је уступио најпре Вукашину, а после и зету Лазару. Наводи се и предање према коме име Југ потиче од Југовог Поља којим је управљао. Југ је председавао скупштинама и одликовао се мудрошћу. Бранио је част Милоша Обилића када га је опадао Вук Бранковић. Поги-

---

³² *Свеславије или Панџеон*, Св. 3, „Милош Обилић и Југ Богдан и девет Југовића“, У Пешти, Издаје Јосиф Миловук, 1831.

нуо је са синовима у Косовској бици. Нижу се биографије синова: Воин, Миљко, Марко, Љубдраг, Радмило, Стојан, Веселин, Влајко и најмлађи Бошко, коме је Бајазит изненада одрубисо главу. Синови у Поповићевој прози гину хронолошки према старини.

Средином 1831. године, према наговору Матије Вучићевића из Трста, Јевта Поповић је прешао на Цетиње. Вук Караџић је писао Сими Милутиновићу Сарајлији да је тршћански учитељ Јевто Поповић отишао у Црну Гору.³³ Милутиновић одговара да су у Црну Гору ишли и пре њега људи, „но нека се они од Црногораца понауче, и то томе свему што ни у каквим Кодексима и Аделунзима не би могли наћи“,³⁴ алудирајући на одсуство животног искуства учених људи и да је он једва живу главу отуд изнео. Међутим, убрзо је и Јевта, због неслагања са црногорским поглаварима, напустио Црну Гору и кренуо за Србију. Код Грахова убили су га његови пратиоци и „узму оно мало новца што су код њега нашли, мислећи да ће Бог зна какво благо код њега наћи“. У српској периодици оног времена ниједним словом није забележен одлазак великог родољуба који је неуморно прослављао српске списатеље и јунаке. О његовом страдању дознајемо из писма Георгија Николајевића Јосифу Миловуку из Дубровника 17. јуна 1833.³⁵

Смрт је омела Јевту Поповића да објави замашан списак рукописа. Између осталог, хтео је да састави историју Србије и Босне, аутобиографију, посланице пријатељима, српско-немачки речник, српску граматику и да преведе басне из разних језика итд.³⁶ Напослетку, у будимском часопису „Магазин за художество, књижевност и моду“ из 1839. године бележи се да је Јевта Поповић и аутор анонимног списка који је објављен 1815. у Венецији *Сербіе ѱлачевно ѱакийорабощеніе лѣта 1813. Зашто и Како?*³⁷ и да се рукопис налази код Јосифа Миловука³⁸. Међутим, питање ауторства остало је до данас нерешено, јер се осим Јевте Поповића као могући аутори спомињу још и Павле Соларић, Миљко

---

³³ Вук Стеф. Караџић, „Преписка IV 1829-1832“, СДВК, XXIII, „Просвета“, Београд, 1988, 560.

³⁴ *Истио*, 573.

³⁵ *Србска новина или Магазинъ за художество, књижевство и моду*, Учредникъ Антоній Арнотъ, година II, број 20, четвртак, 9. март 1839, 80.

³⁶ *Србске Лѣтѱойиси за 1827*, год. III, част 8, Будим, Матица српска, 171-173.

³⁷ *Сербіе ѱлачевно ѱакийорабощеніе лѣта 1813. Зашто и Како? У разѱовору ѱорабощенне Машере съ роднымъ еднымъ Сыномъ своимъ, коему оставля ѱослѣднее свое завьщаніе*, ВЪ МлѣткахЪ, У Панае Ѳеодосіева, 1815.

³⁸ *Србска новина или Магазинъ за художество, књижевство и моду*, Учредникъ Антоній Арнотъ, година II, број 20, четвртак, 9. март 1839, 80.

Радоњић, Симеон Орловић и Стефан Живковић.³⁹ У спису се тумаче разлози пропасти Првог српског устанка и у тамним бојама су представљене руске политичке претензије на Балкану, као и „грчка антисрпска“ пропаганда, особито грчког духовника, београдског митрополита Леонтија Ламбровића. У време Бечког конгреса 1815, руски дипломата затражио је забрану књиге, назвавши је памфлетом. Прва забрањена српска књига о Устанку у свету је затим заплена и уништена. Према су сачувани примерци постали раритети, Вук Караџић је трагао за књигом чији га је садржај веома интересовао. Тек 1825. у његове руке је доспео примерак књиге коју му је послао поштом из Сремских Карловаца учитељ и сакупљач народних пословица и будући архимандрит, Самуило (Севастијан) Илић.⁴⁰ Међутим, интригантна књига поново је одштампана 1846. у Лајпцигу,⁴¹ када су сви потенцијални аутори већ давно били покојни. Занимљиво је да је у другом издању објављена илустрација сликара Прикснера који је аутор слике моме и момка у *Малој иросионародној славеносербској ијеснарици* из 1814. године, што сасвим слободно указује и на претпоставку о улози Вука Караџића у реиздању књиге. У наше време, „Службени гласник“ и Музеј рудничко-таковског краја оживели су књигу 2009. године.⁴² У Предговору издања, Милован Витезовић аргументовано и релевантно поткрепљује претпоставку да је аутор књиге Миљко Радоњић, устанички писар, професор и министар.⁴³ Међутим, осим експлицитног идентификовања у будимском часопису „Магазин за художество, књижевност и моду“ из 1839, у прилог ауторству Јевте По-

---

³⁹ Милован Ристић, „Ко је писац анонимне књижице Србије плачевно пакипорабошчение лета 1813. у Млецима, 1815 (II издање 1846), „Библиотекар“, орган Друштва библиотекара НР Србије, год. 5, бр. 3/4, 1953, 128-136; Богдан Љ. Поповић, *Ко је писац Србије плачевног пакипорабошченија?* „Књижевна историја“, год. XX, бр. 75/78, 1987, 161-205.

⁴⁰ Вук Стеф. Караџић, „Преписка II 1822-1825“, СДВК, XXI, „Просвета“, Београд, 583, 736.

⁴¹ *Србије плачевно пакипорабошчение лета 1813. Зашто и Како? У разговору поробошчене Матере с њимъ еднимъ Синомъ своимъ, коему оставља последне свое завешчаніе*, У Липску, Штампано у Брейткопфа и Гертла, 1846.

⁴² *Србије жалосно поновно поробљење 1813. године зашто и како? У разговору поробљене матере с рођеним јединим сином својим, којему оставља последње своје завештање*. Превод и редакција са славеносрпског језика Миљенка Витезовић. Приређивач Борисав Челиковић, Службени гласник – Музеј рудничко-таковског краја, Београд – Горњи Милановац, 2009.

⁴³ Милован Витезовић, „Књига испита историјске савести“ (Поговор), у: *Србије жалосно поновно поробљење 1813. године зашто и како? У разговору поробљене матере с рођеним јединим сином својим, којему оставља последње своје завештање*, „Службени гласник“ – Музеј рудничко-таковског краја, Београд – Горњи Милановац, 2009, 221-248.

повића сведочи чињеница да је оновремено уврежено мишљење о грчком антисрпском плану, које је доминантна тема неауторизоване књиге, заправо поетичка и идејна константа читавог стваралачког опуса Јевтимија Поповића. Такође, као значајан сигнал наводи се и пословица „Заклела се земља Рају, да се сваке тајне знају“ која се издваја као мото књиге, а која се потом адаптира и у прозној биографији коју је Јевта Поповић посветио Кнезу Лазару.⁴⁴

---

⁴⁴ *Свеславије или Повјесница добродјетелни и сјајни Србаља*, Св. 2, „Кнез Лазар цар српски; Марко Краљевић“, Издаје Јосиф Миловук у Пешти, 1831, 71.